

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1898

Ny följd * I årg.

Häft. 9

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

ANNA SÄVE: Lucrezia och Leonora d'Este. Tvenne systrar från renässans-
tiden. II.

S—D: Några reseintryck.

KLARA JOHANSON: Historien om ett kulturfest. *H*

Festen för Henrik Ibsen den 16 april. */knig.*

HENRIKA WIDMARK: Till Henrik Ibsen. Poem.

Litteratur: B. B.: Ebb och flod af Alma Cleve. — B. B.: Tantali Kval af
Ida Bäckmann.

A. S.: Från 1898 års riksdag. II.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

SVECIA

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.
Kvinliga agenter och inspektörer antagas.

Kontor: Regeringsgatan 3.

SVECIA

Fröken Kristine Dahls
rationella **Underkläder**
såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.

samt
Svenska Dräktreformföreningens Underkläder
i **K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin**
och **Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin**

7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.
Priskuranter franco på begäran.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos
PER FROM, Stockholm,
26 Mästersamuelsgatan 26.
OBS! Saxar, knifvar och skridskor slipas.

Nya Hushållsskolan
(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolans Matsalär
Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.
Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa material. ☛
Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Väfgarner

af ylle och bomull, Linnegarn af Almedahls till fabrikspris, Kostyngarn,
Mattvarp, Crémefärgadt Fiskegarn till Gardiner; Fiskredskapsgarn, Väfske-
dar m. m., allt till lägsta priser

AXEL HINDERSONS Garnbod,
Hötorget 13. Stockholm.

Dr Lahmanns

Reform-Bomullsunderkläder

för Herrar, Damer och Barn.

☛ Priskuranter och kvalitetsprover sändas på begäran.
Se Helsevännens Flygskrifter N:o 25:
»Våra underkläder.»

S. Berendt J:or & C:o

24 Drottninggatan 24.

S. Lahmann

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper, och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om in-teckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Smedman den äldres **HANDELS-SKOLA**

Stockholm, **Stortorget 16.** Allm. tel. 21 77.

Nya elever mottagas alla tider på året.

Anmälningstid 9— $\frac{1}{2}$ 1, 3— $\frac{1}{2}$ 7.

Undervisning i alla å kontor förekommande ämnen och språk.

Dugliga biträden erhållas från skolan.

Revisioner och bokföringar utföras.

OBS! Å bref anhålles om fullständig adress.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å **Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå**, 54 Drottninggatan, 1 tr. — Allm. Tel. 48 16. Riks Tel. 27 62.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgivare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrif-biträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvvaror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67

Lucrezia och Leonora d'Este.

Tvenne systrar från renässanstiden.

II.

Leonora.

En kontrast till Lucrezias stormiga historia erbjuder den yngre systemen Leonoras. Denna senares stilla, enformiga lif har att uppvisa få märkliga händelser, och näppeligen hade väl eftervärlden tagit kännedom om henne, om hon ej ansetts som orsaken till Tassos såväl storhet som ofärd, som ur bilden till den kvinnotyp han besjungit under Sofronias namn och som det oskyldiga verktyget till hans undergång. Emellertid grundar sig Leonoras ryktbarhet på en falsk uppfattning af förhållandena.

Redan under Tassos lifstid rådde en fullständig ovisshet om hvem den Leonora var, till hvilken skalden skrivit åtskilliga af sina dikter. Gissningarna föllo än på prinsessan, än på grefvinnan Leonora di Scandiano, än på dennas kammarjungfru, som bar sin härskarinnas namn.

Att Tassos »fångenskap» ej hade något att göra med ett antaget kärleksförhållande mellan honom och prinsessan, bestyrkes däraf, att Manso, skaldens biograf och vän, på tal om orsaken till hans inspärning i S:ta Annas hospital uttryckligen säger, att »hertigen, då han blifvit öfvertygad om att Torquato för hvar dag allt mer ansattes af svår melankoli... anvisade honom präktiga och bekväma rum i S:ta Anna och förskaffade honom allt hvad han kunde behöfva för sin hälsas återställande». Då Manso skref detta, lefde ännu andra Tassos samtida, som kunde kontrollera biografens uppgifter, och denne skulle ej vågat uppge en annan orsak till skaldens inspärning än den verkliga, af alla kända. Däremot utkastar Manso helt löst en gissning, att den förföljelsemani, hvaraf Tasso led, möjligen varit orsakad af fruktan, att man skulle tro honom vara förälskad i prinsessan

Öfver Alperna spredo sig hans dikter och med dem ryktet om skaldens vansinne, och då det föreföll ofattligt, att den, som skrifvit dessa hänförande mästerverk, ej skulle vara mäktig förnuftets bruk, söktes förklaringen till hans öde i kärleken till en hög dam — hvilken nämnes ej. I Italien upprepades legenden först *sedan* Tassos alla samtida voro döda och man glömt galenskapen inför snilleverken, särskildt *Gerusalemme Liberata*, där man i episoden om Sofronia och Olindo trodde sig finna nyckeln till en del gåtolika förhållanden. Så uppkom berättelsen, att upptäckten af Tassos kärlek uppväckt hertigens häftiga vrede, och då man ingenting visste om prinsessan, antogs att hon blifvit inspärrad i en vrå af slottet och dött ensam och öfvergifven af bröderna. Om Tassos galenskap antogs än, att den var låtsad, än ålagd skalden af hertigen för att bevara huset d'Estes ära. De bekväma rum, om hvilka Manso talar, reducerades under seklernas lopp af allmänna föreställningen till ett enda litet fuktigt kyffe, som ännu i S:ta Annas hospital förevisas som »Tassos fängelse».

Tassos vansinne, som redan långt förut yttrat sig i själfanklagelser för kätteri, fruktan för inkquisitionen, föreställningen, att man stal hans manuskript, öppnade hans bref m. m., bröt ut i fullt raseri vid Alfonso's bröllop med Margherita Gonzaga år 1579. Missnöjd med de rum, som blifvit honom anvisade, rusar han under en af bröllopfesterna in i slottet, fordrar under skymford och hotelser mot fursteparet att få tala vid hertiginnan, som skall återskaffa honom hans manuskript och skydda honom mot hans fiender o. s. v. Hertigen tillkallades och gaf order om att afföra honom till S:ta Annas hospital*), där han inspärrades i en dårcell och belades med kedjor, hvilka motsvarade senare tiders tvångströja. Att dessa tvångsmedel behöfdes, visar sig bäst däraf, att han trots alla försiktighetsmått lyckades genomborra en af sina vakter. Då efter fjorton månader hans tillstånd förbättrades, erhöll han i hospitalet väl möblerade rum, fick mottaga besök, och från hertigens kök hämtades åt honom utsökta anrättningar, hvilka han dock sällan vågade äta af fruktan för förgiftning. Så småningom erhöll han äfven tillstånd att gå ut, och han fick till och med bevista flera hoffester.

Sådant var verkliga förloppet vid Tassos s. k. fångenskap, och man kan ej annat än prisa Alfonso's jämnmod under de många obehag Tasso beredde honom. Tasso anklagade bland annat både sig

*) Egentligen sjukhus, ehuru sinnessvaga där äfven förvarades.

själf och andra för kätteri, hvilket bragte rörelse i påfvemakten, som allt sedan Renatas dagar med misstänksamma blickar följt huset d'Este, och som sedan länge umgicks med planen att inkorporera Ferrara i kyrkostaten, hvilket hertigen väl visste.

Traditionen har däremot omklädt dessa fakta i en dräkt, lånad från mer än ett århundrade tillbaka, i det den upptagit den gamla sagan om Ugo och Parisina, som sedermera tolkats af Byron i så glödande verser. Liksom dessa olyckliga älskandes smekningar upptäcktes i en spegel, så skulle ock Alfonso i en spegel sett Tasso kyssa Leonora och därvid under utropet: »Hvilken olycka att en så stor man blifvit galen!» låtit kasta honom i fängelse. Denna »historiska» spegel förevisas ännu i dag i Ferrara i samband med berättelsen om än det ena, än det andra kärleksdramat.

Under den tid Tasso satt inspärrad, tycks Lucrezia ofta genom besök och gåfvor sökt lindra hans lidanden, då däremot inga spår af deltagande kunna skönjas från Leonoras sida.

Nyare forskningar hafva äfven ådagalagt, att åtskilliga kärleksdikter, som tillskrifvits Tasso, äro i stället författade af Guarini, och att en del sånger af Tasso med öfverskrift till Leonora d'Este ej äro ursprungligen skrifna till henne utan till andra damer och först sedermera öfverlämnade och dedicerade till prinsessorna och hertigen för att visa, att den aflönade hofpoeten också verkligen arbetade och skref. Endast fyra sonetter och en canzone äro bevisligen skrifna af Tasso till Leonora.

Ett faktum, som talar för grundlösheten af ryktet om ett förment kärleksförhållande mellan Tasso och prinsessan, är att Canigiano, Florens' mångårige minister i Ferrara, som efterlämnat en massa bref och anteckningar, fulla af skvaller och kärlekshistorier, ej med ett ord omnämner någon böjelse mellan Tasso och Leonora, då han däremot ofta berör Alfonsos och Lucrezias kärleksintriger.

Efter denna framställning af Tassolegenden må Leonoras enkla, lidelsefria lif tala för sig själf.

Leonoras barndom och första ungdom hafva förut skildrats i samband med hennes syster Lucrezias. Olika som de båda systrarna voro till själssegenskaper, olika voro de också till det yttre. Lucrezia var frisk och starkt bygd, medan Leonora var späd och klen, hvar dan hon måste egna en stor del af sitt lif åt sin hälsas vårdande. Läkarna rådde henne att begagna gyttjebaden vid Abano nära Padua, och hon gjorde det också tvänne somrar, utan att dock någon varaktig förbättring inträdde i det hjärt- och njurlidande, hvaraf hon

plågades. Sällan förflyto tre månader, utan att hon måste intaga sängen. En naturlig följd däraf var, att hon sällan kunde med systemen deltaga i de muntra tillställningarna på lustslotten, där hofvet ofta vistades, eller i de praktfulla festerna i Ferrara, vid hvilka hon oftast saknades. Hennes klena hälsa gjorde henne också obenägen för giftermål och kom henne att gång efter annan afslå de anbud, som gjordes henne.

År 1565 ankom Tasso, föregången af sitt rykte, till Ferrara och inträdde genast i tjänst hos kardinal d'Este, som lämnade honom frihet att förfoga öfver sin tid. Han blef omedelbart föreställd för Lucrezia men först längre fram för Leonora, som vid hans ankomst till hofvet var sjuk. Liksom alla tjusades skalden af prinsessornas skönhet och bildning, och han täflade med Guarini i deras lof, men dessa ömma utgjutelser voro helt och hållet af platonisk art, hälst Tasso just vid denna tid var förälskad i den sköna och lättfärdiga hofdamen Lucrezia Bendidio.

Efter en kort resa till Frankriké besökte Tasso Lucrezia, som då uppehöll sig i Castel Durante. Därifrån skriver han till Leonora, som han tycks hafva helt och hållet försummat: »Jag har ej skrivit till Ers Excellens på många månader», hvarjämte han skickar en sonnett, »ty», tillägger han, »jag vill påminna mig, att jag lofvat skicka er hvad jag skrivit».

Efter Lucrezias giftermål erhöll Leonora en egen hofstat af tio personer. Ercole II hade förordnat, att den regerande hertigen skulle draga försorg om prinsessorna och deras hof, så länge de förblefvo ogifta, och af hertigdömet räknas år 1562 framgår, att till hvar och en af systrarna utbetalades 200 scudi (= 1,500 francs) i månaden, hvarföretom bestredos lefnadskostnaderna för tjugoo-åtta personer, utgörande deras hofstat. Så länge Leonora lefde tillsammans med systemen, nöjde hon sig med det obestämda belopp hertigen lämnade henne, men sedan hon blifvit ensam och äldre, ansåg hon det med sin värdighet mer öfverensstämmande att af hertigen erhålla en bestämd summa årligen ett för allt. Denna billiga begäran blef signalen till långa och bittra strider, och i den kraftiga, viljestarka kvinna, som gick segrande ur kampen, ha vi svårt att igenkänna den äljes så milda och undergifna Leonora. Då hertigen vägrade att bifalla hennes anhållan, förklarade prinsessan, att hon ämnade för alltid lämna Ferrara. För en dylik skandal, som skulle ådraga Alfonso hela Europas och särskildt kyrkostatens skarpa ogillande, vågade han ej utsätta sig utan samtyckte därför år 1572

att gifva efter för sin systems fordringar och åt henne anslå en summa af 1,000 scudi (= 7,500 francs) i månaden.

Så sjuk Leonora än var, undandrog hon sig dock ej de nya plikter, som pålades henne genom Alfonsos resa till Österrike år 1574. Resan varade omkring fyra månader, och under denna tid var prinsessan regentinna. Med kraftig hand höll hon regeringstömmarna och kväfde hvarje försök att motsätta sig hennes myndighet, medan hon på samma gång förstod att vinna folkets varma tillgifvenhet, hvilket beklagade, att arfsrätten ej var utsträckt till kvinnolinien.

Vid denna tid tillträdde Leonora arvet efter sin moder, och med anledning däraf skrifver Tasso: »Madama Leonora har i dag utan någon särskild orsak sagt mig, att hon dittills haft ondt om pengar, men att nu, då hon ärft sin mor, skulle hon hjälpa mig litet». Sex veckor därefter skref han emellertid: »Madama Leonoras löfte har ännu ej haft någon påföljd, och inte tror jag, att det heller snart får någon». Detta skref Tasso just vid den tid, då enligt traditionen kärleksförbindelsen mellan honom och prinsessan skulle ägt rum.

Då Tasso började lida af tydliga periodiska anfall af vansinne, skickades han af hertigen år 1577 att vårdas i San Francescos kloster i Ferrara. Därifrån flydde han en julnatt och lyckades gömma sig för dem, som voro utsända att söka efter honom. En morgon infann han sig, förklädd till bonde, hos grefve Lambertini, med förklaring, att han vore ditskickad af prinsessan Leonora, som anhöll att grefven skulle föra honom till Bologna. Öfverraskad af denna anhållan äfvensom af hans virriga utseende sökte grefven förgäfvnes att kvarhålla honom. Han underrättade omedelbart prinsessan om förhållandet, och denna, som ingenting visste om saken, lät genast meddela Alfonso Tassos flykt. Inom kort ångrade denne, att han lämnat Ferrara, och anhöll hos Leonora, att hon måtte utverka tillstånd för honom att återvända. På detta svarade hon kort och godt, att hon ingenting kunde göra därvidlag. Kort därpå återvände Tasso likväl till Ferrara och blef där efter det våldsamma uppträde, som förut här skildrats, inspärrad i S:ta Annas hospital. Prinsessan fick vid denna tid annat att sköta och tänkte näppeligen sedermera en enda gång på den olycklige skalden.

Kardinal Luigis affärer voro vid denna tidpunkt genom hans slösande lefnadssätt och vidlyftiga transaktioner med procentare till den grad intrasslade, att det fordrades en oerhörd uppoffring af tid, pengar och krafter för att kunna bringa reda i detta kaos. Detta

åtog sig emellertid Leonora, och hon lyckades äfven däri, tack vare den energi, hvarpå hon ryckvis gaf prof, då hon lämnade sitt snäckskal för att hufvudstupa kasta sig in i politiska värf eller ekonomiska angelägenheter. Med en ovanlig praktisk blick och en outtröttlig arbetsförmåga grep hon genast verket an med att afskeda bedrägliga arrendatorer, uppgöra nya kontrakt och fördelaktiga köp, konvertera lån, inlösa vaxlar, allt under det hon själf förde räkenskaper. »Hon arbetar beständigt med arrendatorerna, och hennes bord är öfverfyldt af räkenskapsböcker», skrifver en samtida.

Leonoras sista år förbittrades, utom af de kroppsliga smärtorna, af ekonomiska misshälligheter mellan bröderna, hvilka strider slutligen hänskötos till domstolarne, som dömde till hertigens förmån. Det ser ut, som om kärleken till den yngre brodern förmått Leonora att i denna sak spela en ingalunda opartisk roll. Under året 1580 försämrades hennes helsa allt mer, så att hon måste afsäga sig vården om kardinalens affärer, och efter denna tid lämnade hennes svåra hjärtlidande henne få smärtfria stunder. All den kraft hon ännu ägde kvar koncentrerade hon på att åvägabringa en försoning mellan bröderna, hvilken också, tack vare hennes böner och tårar, åtminstone skenbart ägde rum, då de i augusti samma år råkades vid hennes sjukbädd.

Under den sista tiden af Leonoras sjukdom utsände Tasso ifrån S:t Anna ett häfte dikter, tillägnadt prinsessorna. Däri funnos flera sånger till Lucrezia men ingen enda till Leonora, hvars namn icke ens förekommer däri. Tasso var tydligen okunnig om prinsessans sjukdom, som han fick reda på först genom tacksägelserna för gåfvan; dedikationen var tydligen afsedd att påminna prinsessorna om hans tillvaro och hans längtan efter friheten, hvilken förvägrades honom mera af medlidande än af stränghet.

I januari följande år skref Tasso till Leonoras biktfar: »Om prinsessan tillfrisknar, såsom jag hoppas och önskar, ber jag Ers Högvördighet kyssa henne på hand i mitt namn och säga henne, att jag varit mycket bedröfvad öfver hennes sjukdom, som jag emellertid ej beklagat i mina verser, jag vet ej till följe af hvilken motvilja hos min genius, men om jag kan tjäna i annat, är jag färdig — jag menar särskildt med gladare poesi.»

Att Tasso klagat så mycket öfver sin egen smärta, att han ej förmår klaga öfver andras, kan man förstå; men att han erbjuder den döende prinsessan att skrifva något i den glada genren åt henne, förefaller tämligen osmakligt.

Tasso hade numera endast *ett* föremål för sin sång, sin längtan efter frihet. Också kunde ej Leonoras död inspirera honom till en enda klagosång, medan alla Ferraras andra skalder strängade sina lyror till den ädla furstinnans lof. Vi få dock ej alltför skarpt klandra den olycklige skalden, ty endast sällan hade han haft någon gemenskap med Leonora, som föga intresserat sig för honom och till hvilken han stod i vida mindre tacksamhetsskuld än till Lucrezia.

Den 19 februari dog Leonora stilla som hon lefvat, efter årtal af beständig sjuklighet, som hon burit med beundransvärd resignation.

Om också forskningen dragit henne ner från den höjd, där hon förut tronat, och förvandlat henne från en tjusande diktomstrålad kärleksmartyr till en helt vanlig, tämligen prosaisk kvinna, återstår dock för oss mycket att beundra hos Leonora d'Este.

Hennes stilla väsen och bräckliga gestalt läto ej ana den inneboende karaktärsstyrkan och energien. Och dock ådagalade hon den största kraft, då det gällde att försvara hennes rättigheter, hvarjämte hon ägde en ovanlig skarpblick för alla lifvets praktiska förhållanden. Emellan det hon gaf förvånande prof på en säregen praktisk begåfning, lefde hon stilla och indraget utan att taga del i det lysande, brokiga lifvet och i de lifliga litterära sträfvandena vid Ferraras hof.

Eget är, att just den kvinna, som blifvit ansedd som personifikationen af renässansens artistiska kvinnokynne, i sjelfva verket ter sig så fullkomligt främmande för de konstnärliga sträfvandena i detta praktälskande, njutningslystna tidehvarf och bildar en så absolut kontrast till så många af hennes kvinliga samtida, ryktbara för sin smak för skön konst, fester och lyx.

I intelligens och artistisk smak var Leonora vida underlägsen sina syskon, i synnerhet Lucrezia. Den sistnämnda och ej Leonora tillkommer äran att personifiera renässansens tidehvarf och att få sitt namn nämndt i samband med århundradets största skald, ty det var hon, som älskade att lyssna till hans sånger och som gaf honom sitt hägn och sitt deltagande under lidandets dagar. Ej underligt därför, att bland Tassos dikter de flesta och varmaste äro ägnade Lucrezia och icke Leonora, som väl nu för alltid fått nedstiga från den tron i diktens rike hon under trenne århundraden utan sin förskyllan intagit.

Anna Säve.

Några reseintryck.

I. Den döda staden.

Det gör ett egendomligt intryck att från det bullrande, myllrande Napoli, den moderna storstaden, med dess vimmel af ekipager och dess pittoreska, sydländska folkli i gränderna, plötsligt förflyttas till den döda staden på andra sidan Vesuvius. Det är gjordt med en halftimmes järnvägsfärd; men då Pompejifararen lämnat den kvafva kupén och stationen med alla skrikande bärare, droskkuskar och hotellombud några steg bakom sig och uppför en trädbevuxen sluttning nalkas det gamla djupa, tvådelade porthvalf, som från hafssidan leder in till Pompeji — då har han med ens förflyttats ur nutiden midt in i antikens värld. Utanför det trånga, skumma porthvalfvet lägger han bort för en stund hela bördan af de aderton sekel och mer, som människosläktet fått på nacken, sedan den dag då Vesuvius bäddade den lilla staden i aska och släckte dess lif.

Det var tidigt en solig vårmorgon som jag, efter att dagen förut ha orienterat mig med ledning af en guide, återvände till Pompeji och ensam ströfvade omkring på de tomma mosskantade gatorna, där hvarje steg väckte slumrande genljud från en förgångnen tid. Den ena öppna portgången efter den andra lockade in i något vänligt kolonnprydt atrium, som bjöd vandraren skuggan af sina murar till skydd mot den stigande solen. Därinne mellan dem var alldeles tyst; blott fågelkvitter och bisurr högt upp i den varma sommarluften i stället för ifrigt samspråk af klienter på morgonuppvaktning. Så bröts den drömlika stillheten af röster och steg, en guide kom förbi med några turister i släptåg; men snart dog ljudet af deras stämmor bort bland murarna och den döda staden låg i drömmande ro som nyss.

Hvar och en har läst och hört så mycket om Pompeji, att han tycker sig känna det, och dock blir det något helt annat för den som trampar dess mark, dricker dess luft, ser det bada i solen, med Vesuv i soldis öfver sig och blånande berg i söder. Jag skulle vilja i dessa rader fånga något af den stämning, som grep mig inom dess murar — något nytt att berätta därifrån har jag ej.

Hvad som genast ger ett starkt intryck af det forntida gatulifvet i Pompeji är den nötta stenläggningen af stora oregelbundna flisor, de djupa hjulspåren, särskildt mellan de väldiga stenpallar, som tjänade till öfvergång från ena trottoiren till den andra vid regnväder. Än bättre tala de stora brunnarna här och där i gatuskärningarna med djupa märken i marmorbassängens kant och vid mynningen, där vattenstrålen sprutat fram efter ifriga händer, som gripit tag, och törstiga munnar, som sträckts fram för att uppfånga det läskande vattnet. Vid den så kallade Fontana dell'abondanza nära forum har bilden af gudinnan med ymnighetshornet inga läppar kvar; de äro bortkyssta i årens längd af törstande skaror. Hon synes mig en lycklig symbol för antikens sorglösa lif denna ymnighetsgudinna, kring hvilken alla trängas och hvars häfvor räcka till för alla.

Mycket karakteristiskt är också den lilla stadens forum, med Jupiterstemplet stolt resande sig öfver det hela mot den blå fonden af Vesuvius. Staden hade ej god råd på marmor, de flesta privathusen nöja sig med kolonner af murverk, öfverklädda med stuck. Men i portikerna kring forum äro de alla af huggen sten och delvis af den hvitaste refflade marmor. Ett tjugotal statyer prydde den öppna platsen, kring hvilken en imponerande rad af offentliga byggningar gruppera sig, somliga med dekoration af rika målningar. Här under de skuggande, för all körtrafik afspärrade portikerna rådde ett rörligt lif, som särskildt valdagarna torde gått i höga vågor: Upprop till valmännen litet hvarstädes på murarna vittna nämligen om de gamla pompejanarnas lifliga politiska intressen.

I närheten af forum ligga Pompejis två offentliga bad, det ena vid den efter Fontana dell'abondanza uppkallade gatan. Det gör ännu i dag ett uppfriskande intryck att från solhettan träda in under dessa byggnaders till stor del bevarade, med vackra stuckornament dekorerade hvalf, fast de marmorbeklädda bassängerna stå tomma och vattnet ej längre plaskar i fontänerna. Såväl badrummen som palæstran, den för kroppsöfningar afsedda portik-omgifna gården, äro vackert dekorerade med stuckreliefer i glada och friska färger. Man får en aning om prakten af kejsarstadens termer, då ögat tjasas af den fina smak och glada lyx, som utmärka inredningen af provinsstadens. Äfven de pompejanska kvinnornas afdelning af det stora badhuset är, ehuru trängre till utrymmet, i detta fall ganska väl tillgodosedd.

Intressantare än allt som talar om Pompejis offentliga lif —

tempel, basilika, rådhus, termer, teatrar och mycket mer — äro dock dessa privatbyggnader, som gifva en sådan liffull inblick i antikens enskilda lif. Då man uppför den sakta sluttande vestibulen träder in i det kolonnprydda atriet till någon af dessa, väntar man nästan att höra fontänens plask och mötas af en hvitdraperad gestalt, så mycken färgglans har inredningen kvar, trots all störning. Hafva då flyttbara föremål, i stället för att som vanligt föras till museet här eller i Napoli, fått kvarstå på sin ursprungliga plats, blir illusionen så mycket fullständigare. Och detta är förhållandet med Vettiernas hus, utgräfdt först för några år sedan och berömdt särskildt för sina målningar.

Den gäst, som träder in genom vestibulen i domus Vettiorum, ser framför sig ett ljust och färgrikt perspektiv. Först det rymliga atriet med två stora bronsbeklädda kistor intill väggarna på ömse sidor om bassängen för rägnvattnet, där bortom den inre gårdens kolonner och statyer, blommor och grönska. Det hela är väl afskildt från gatubullret och offentligheten och dock under öppen himmel med ständig luftväxling, behagligt upplifvadt af blomdoft och vattenplask. Af de rum, som ansluta sig till de båda gårdarna, är i synnerhet salongen intill peristylen väl bibehållen, med väggarnas rika djupröda bottenfärg och vackra sväfvande figurer. Under de stora fälten löper en liten fris på svart botten, hvars scener ge den täckaste inblick i pompejanskt hvardagslif. De framställa små kärleksgudar som bagare och smeder, vin- och blomsterhandlare eller på kappkörningsbanan, där en vingad spjufver räcker lång näsa åt en annan, som stjälpit med sin biga. Andra rum äro dekorerade med scener ur grekiska sagor, troligen kopior efter berömda original.

Med fantasien fångad af alla dessa leende glimtar af en kultur, som gått under, träder jag ut igen på den tysta gatan. Solen börjar luta till sin nedgång, och skuggorna hafva långt sig. Uppifrån trappan till det lilla Fortunatetempel ser jag Forum med sina kolonner och bågar och den tigande ruinstaden rundt om i röd kvällsbelysning mellan violetta berg. Och allt som solen sjunker och dagern slocknar här nere, i dess rikare färgprakt reser sig Vesuvius, majestätiskt draperande sig i purpur, så som pompejanaren såg det öfver sig, då han återvände från Forum. Ännu senare lyser mot natthimlen jättens långsamt stigande och sjunkande röda bloss; han sofver med långa, djupa andetag, fredlig ännu, förfärlig om han vaknar.

II. En palmsöndag i Napoli.

Katedralen i Napoli, S. Gennaro, är en gotisk kyrka, visserligen utan den stämning af mystik, som himmelssträfvande hvalf och målade fönster skänka de franska och tyska katedralerna, men italienskt vacker och intressant. I alla gamla kyrkor här kan man vara säker att träffa på något äkta uråldrigt och vördnadsvärdt, just då man är färdig att bli förtviflad öfver alla moderniseringar. S. Gennaro har ett sidokapell, ursprungligen själfva hufvudkyrkan, som med sina gamla mosaiker och präktiga antika kolonner vittnar om den unga kristendomens första segertid och om de byten den tog från hednisk kultur. Och i den nuvarande kyrkans midtskepp höjer sig intill en moderniserad pelare, den vackraste äkta gotiska baldakin öfver en biskopsstol. Tillbyggd och ombyggd efter olika tiders fordringar halftannat årtusen igenom har S. Gennaro öfver sig det skimmer af ärevördighet, som generationers andakt måste skänka en helig plats.

Vid tiotiden palmsöndagen erbjöd katedralen en mer än vanligt pittoresk anblick. Högst uppe i koret vajade en skog af de ljusgula, konstmässigt hopflätade palmblad, som den dagen utbudas till salu utanför alla kyrkor. De rörde sig långsamt framåt nedför trappstegen från koret, burna af prelater i violetta kåpor. Före dem framskredo två och två, med långa mellanrum sins emellan, unga svartklädda präster med olivkvistar i händerna. Folket skockade sig å ömse sidor om deras väg, mången hand räcktes bedjande mot prästen och fick några blad af hans oliv. Så gick tåget vidare ut i solskenet på kyrktrappan, kring de för fasadens restaurering uppförda byggnadsställningarna och upp igen midt för den spetsbågkrönta hufvudportalen, hvars väldiga bronsdörrar voro stängda. Utanför den var ställd en purpurklädd stol, till formen alldeles en sella curulis, och där tog en gammal biskop, hvars gyllne mitra lyste fram bland palmerna, sin plats, med ansiktet vändt mot kyrkan. Den krumma biskopsstafven bars fram mot kyrkporten, prästerna mässade och sjöngo, och rundt omkring på trappstegen flockade sig gamla och unga, andäktigt väntande.

Efter en ganska lång väntan kom så det högtidliga ögonblick, då de väldiga porthalfvorna sakta öppnade sig. Det gick som en elektrisk stöt genom mängden, alla rusade mot sidoportarna för att se intåget. Prästerna ordnade sig på nytt, och långsamt böljade det färgrika tåget genom midtskeppet fram mot altaret, där biskopen, sedan han aflagt sin mitra, förrättade mässan.

Men medan skaror af andäktiga aflösa hvarandra vid biktstolarna och prästernas entoniga sång fylde koret, brusade därutanför Napolis rörliga folkliif i högre vågor än vanligt. På den trånga gata, som från via del duomo går i riktning mot piazza Dante märkes väl knappt någon skillnad. Där lysa de låga arkaderna snedt emot Minervatemplets vittrade kolonner, som ännu kvarstå utanför en kyrkfasad, alltid som nu af röda tomatknippen och gyllne oranger mellan guirlander af korfvar och hvita ostar eller berg af grönsaker. Men på piazza Dante och längs hela via Roma, Napolis pulsåder, är marknadslifvet för påsken i full gång. Stånd äro uppslagna längs de föga breda trottoarerna, så att blott en trång passage lämnas fri mellan dem och butikdörrarna. I dessa stånd säljes marknadskram af alla slag, grofva husgerådssaker, toalettartiklar, leksaker — jag vet ej allt hvad. Några långa bord äro fulla af gamla böcker. Det glädde mitt svenska hjärta att bland dem träffa på ett flitigt studeradt exemplar i pergamentsband af Linnés Systema naturæ. Ett annat svenskt namn hade kort förut mött mig, då jag i galleria Umberto, Napolis stora butikgalleri, såg bilder från Andréés ballonguppstigning. Heder åt dem, som hedra sitt land, de må tillhöra gångna tider eller vår egen!

Men tanken på nordpolens is är svår att hålla kvar här nere. Det är solsken öfver Napolis gator, det är palmsöndag med stimmande lif. I gathörnen sitta lemonadförsäljarne med sina uppskurna citroner och sina i formen antikt vackra vattenkrukor. Utanför alla kyrkportar stå spiror af hvitgula palmblad eller grågröna olivkvistar, och utropare kringbjuda flätade kors i alla storlekar. Nästan alla man möter, barn i synnerhet, bära en olivkvist, droskhästarna ha några blad vid örat, ja, jag såg dagen därpå ett lokomotiv med en lummig olivgren fastbunden frantill.

Uppå höjden i förstaden Vomero ser man andra tecken till den stundande påsken. På de gräsbevuxna sluttningarna nedanför Castel S. Elmos grå medeltidsmurar beta stora hjordar af hvita och bruna lam. Några barn ha bundit röda rosetter i ullen på sitt. De stackars lammen, som till påskveckan i väldiga flockar drifvas in till Napoli från landsbygden, gå lugnt och beta, utan aning om sitt förestående öde.

Då jag kom ned igen på via Roma, var solen redan nedgången, och lyktor dinglade öfver alla stånden utmed trottoarkanterna. Vid denna tid far just Napolis förnåma värld hem från aftonpromenaden längs Chiajan. Det var en oafbruten fil af eleganta landäer

och lätta dog-carts mellan raderna af primitiva träbord med godt-köpsskräp; och midt i trängseln kom en hjord af de raggiga getter, som man dagligen möter eller ser mjölkas på trottoarerna i Napoli. Ogeneradt brokigt marknadsvimmel längs en storstads förnämsta gata — det är äkta syditalienskt.

* * *

III. En romersk gudstjänst.

Vid foten af Palatinen ej långt från Capitolium ligger den lilla rundkyrkan S. Teodoro. De röda tegelmurarna stämma väl öfverens med de väldiga ruinmassorna där bakom och leda också sitt ursprung ända in i en dunkel forntid. Resta på den plats, där den första grunden lades till den eviga staden, nära det ruminaliska fikonträdet och grottan, där varginnan enligt sägnen uppammade tvillingbröderna, anses de ursprungligen hafva omslutit ett Romulustempel. Den berömda antika bronsbilden af varginnan, som nu förvaras i kapitolinska museet, har blifvit funnen i deras närhet.

Från gatan leder en dubbeltrappa ned till en liten rund förgård, i hvars midt ett marmoraltare med haft utplånade relieffornament står som ett vittne om forntida hednisk kult. Från den träder man in i själfva kyrkan, hvars tarfliga inredning — målning, imiterande relieffornament — sticker bjärt af mot all lyx af marmor och förgyllning här i kyrkorna i allmänhet. Blott ur absidens dunkel bakom hufvudaltaret midt för ingången glimmar det af de gamla mosaikbildernas guldgrund.

Långfredagens morgongudstjänst i denna lilla kyrka var högtidligare än någon mässa jag hört i de stora basilikorna. Den hade intet af det som under påsken lockar främlingen till Peterskyrkan eller Lateranen: väldig körsång, som fyller hvalfven, lysande dräkter och ceremonier, relikförevisning från förgyllda balkonger högt öfver mängdens hufvuden. Den bar prägeln af andakt, ej af skådespel, och det var blott få utländingar, som hittat dit.

Dessa morgontimmar voro ägnade åt minnet af Kristi lidande. Sista akten af passionshistorien föredrogs från altaret i olika stämmor, enkelt och gripande, en sång, som gaf ett eget, starkt lif åt orden. Själfva språket blef här betydelsefullt. Det hade kanske för tvåtusen år sedan genljudit inom samma gamla murar, formadt till hymner åt världsväldets gudaborne grundläggare. Det hade förhärligat härskarviljan, som vet af inga hinder, den segrande kraften,

som skoningslöst trampar ned allt i sin väg. Och nu! Nu hyllade det den lidande ättlingen af en stam, på hvilken romaren såg ned med stolt förakt, den törnekrönte »rex Judæorum». Ecce Homo! Det är för det ädlaste i mänskligheten, för kärleken och själfuppoffringen vi nu böja oss till jorden. Då den milda härliga röst, som tolkade frälsarens ord, uttalat hans: »consummatum est», sjönk hela församlingen på knä, och det blef alldeles tyst i kyrkan.

Nu började den andra afdelningen af gudstjänsten. Kyrkans midt framför altaret fylldes småningom af ett egendomligt botgörartåg, gestalter klädda i säckkläder, med grofva rep om lifvet, barfota, med den dödskallemärkta hättan neddragen öfver ansiktet och blott ett par håll för ögonen. Det var »gli sacconi», detta brödraskap, som tjänstgör vid begrafningar och som bland sina medlemmar räknar ättlingar af Roms äldsta och förnämsta släkter. Efter att hafva kastat sig ned för det sidokapell, där grafven var anordnad, ställde de sig i led nedanför hufvudaltaret. Inom skranket framträdde prästen med krucifixet, som varit insvept i ett hölje, men under den följande sången småningom blottades. »Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit», ljöd det högtidligt, och botgörarekören svarade: »Venite, adoremus!»

Allas blickar följde nu korset, som af prästen, sedan det lyfts framför altaret, lades ned på trappsteget åt kyrkan. »Venite, adoremus!» Botgörarna lade de tunga nedhängande knutarna af sin repördel öfver nacken, kastade sig två gånger till marken, medan de närmade sig krucifixet, och kysste det, liggande i stoffet. Småningom följde de flesta närvarande efter dem. Och öfver de andäktigt knäfallandes hufvud ljöd alltjämt körens manande omkväde: »Venite, adoremus».

Det är mycket i de romerska kyrkorna, dessa stora, granna basilikor med antika pelarrader, som gör ett rent hedniskt intryck. Det kan ju äfven påvisas, att många ceremonier och religiösa bruk leda sina anor tillbaka till hedendomen. Då votivskänker upphängas kring en madonna, då präster i gyllene kåpor svänga sina rökelsekar, då påfven bäres högt öfver alla på sin tron af guld som en afgudabild, kan pilgrimen i Rom gripas af häpnad öfver hur nära allt detta står till hednisk kult. Har då människosläktet icke hunnit högre i sitt religiösa lif under en tvåtusenårig utvecklingstid?

Men detta första intryck är ej det enda. Lefver hednisk tradition mäktig kvar i den en gång världsbehärskande romerska kyrkan, som apoteoserat sina påfvar liksom antikens Rom sina kejsare,

så lefver äfven traditionen från den ungdomsfriska, innerliga kristendom, hvars ande talar ur katakombernas inskrifter och symboler. Själförsakelse, ödmjukhet, människokärlek hafva dock spirat upp ur den och sökt sig uttryck i ceremonierna. Det har ej förgäfvats ljudit genom seklerna allt djupare, allt betydelsefullare, den romerske ståthållarens: *Ecce homo!* S—d.

Historien om ett kulturkrig.

När två nationer nu för tiden bli ovänner och skicka ut soldater att skjuta på hvarandra, dröjer det inte länge, innan det visar sig hvem som är den starkaste, och då gå soldaterna hem och diplomaterna arrangera fred. Men när en fraktion af ett folk observerar, att den lider förtryck och att man gömmer undan dess rättmätiga egendom och därför så smått börjar bombardera en allsmäktig öfverhet med suppliker och blygsamma fordringar att få igen några procent af det man undanhållit den, så händer det, att af denna lilla försiktiga attack uppstår ett trettioårigt krig. Så har det gått i Ryssland. Slavisk resignation och energi å ena sidan, slavisk despotism med ett stänk då och då af europeisk liberalism å andra sidan ha mäktat uppehålla kampen med en förunderligt trilsk seghet. Despotpartiet har alltid legat öfver och gör så i denna dag; men ändå tvekar man att ge det segrarens namn.

Den långa kamp jag talar om är den, som förts af Rysslands bildningssökande kvinnor och med dessa sympatiserande män mot Rysslands vankelmodiga regering, som i några decennier gifvit med ena handen och tagit med den andra, tills facit blifvit ungefär = 0. En förnäm ryska, Sophie Kropotkin, som studerat i England, har i januarihäftet af den engelska månadstidskriften »The Nineteenth Century» lämnat en ingående, med siffror och fakta späckad redogörelse för den sieksackartade gången af arbetet för »The Higher Education of Women in Russia». Med denna artikel till källa vill jag söka skissera en historik öfver den egendomliga kulturstriden.

När Nikolaus I gick hädan, kändes det en tid bortåt, som om länkarna lossnade från det ryska samhällslifvet. Där blef ett reformerande, som man inte hade sett maken till sedan Peter den stores dagar. Bland allt det märkliga, som skedde, var *det* kanske märk-

ligast, att de lifegna blefvo fria och att det inrättades elementarläroverk för flickor. Det senare, som började år 1857, hade varit planerad förut men strandat mot tsarens förbud. Han upprätthöll envist det gamla systemet för flickors undervisning, hvilket bestod i att internera dem i klosterlika helpensioner, som de under lärotiden aldrig fingo lämna, om inte möjligen för att under en lärarinnas uppsikt bevista en nära anhörigs begrafning, och där undervisningen naturligtvis var af det ytligt dogmatiska slag, som fordom ändå mer än nutilldags brukade förekomma i flickskolor. I dessa pensioner rådde sträng kastskillnad, det gick ej an, att borgarens dotter frekventerade samma anstalt som adelsmannens. De voro för öfrigt likformiga till sin inrättning med den skillnaden, att i de förnämre skolorna stannade man längre tid och lärde sig många talanger, i de enklare slutade man något tidigare och lärde sig något färre talanger.

Ett helt annat ideal för flickuppfostran ville de nyinrättade elementarläroverken häfda. Ingen klasskillnad mera, ingen internering, ingen godtköpsundervisning. Flickorna skulle bo i sina hem liksom gossarna och gå till skolan hvarje dag för att undervisas i samma ämnen som de af samma slags lärare, d. v. s. akademiskt bildade män. Skolorna indelades i 8 klasser, af hvilka den sista var ett slags pedagogisk profärskurs. De spridde sig snart öfver hela det stora riket, ända ned till Kaukasien och bort till Sibirien, och utgöra för närvarande 343 med inalles 80,000 disciplar.

Hade det stannat vid detta, så skulle väl aldrig någon strid ha blifvit af, ty hvad kunde regeringen ha att frukta af dessa små backfischer, som sutto på skolbänkarna i bruna klädningar och hvita förkläden, den föreskrifna skoluniformen, och som läste läxor och sträfvade sig igenom sina sju eller åtta klasser? Men frukterna af kunskapens träd utöfvade på dem sin från urhistorien kända lockelse, och när de lagt bort läxböckerna, där de inhämtat vetandets elementer, ville de ta fatt på andra böcker och få tillfälle att idka ett högre studiesätt. De vågade framställa anspråk på att staten skulle lämna dem tillfälle att inhämta högre kunskaper på den grund, som lagts i skolan, och sanktionera deras studier, så att dessa skulle kunna blifva en förvärfskälla för dem. Svårigheten för den bildade kvinnan att försörja sig själf utan att stiga ned i en lägre samhällsklass trädde särskildt bjärt i dagen vid dessa tider, då många förmögna godsägarfamiljer ruinerades genom lifegen-

skapens upphäfvande och således det »bättre» proletariatet fick en stor tillökning. Energiska kvinnoaksifrare, sådana som fröken N. V. Stasoff, Madame Troubnikoff, Madame Conrady, hvilka sträckte sina omsorger äfven till de kroppsarbetande kvinnorna, satte ett antal bildade kvinnor i arbete genom att inrätta ett sällskap för öfversättande och publicerande af utländsk litteratur, inom hvilken deras val först träffade Andersens sagor. Men ett dylikt af privat tilltagsenhet och privata tillgångar uppehållet företag var som ett sandkorn i öknen och för rästen ägnadt att tillmötesgå endast det ena af de sträfvanden, som visade sig bland Rysslands kvinnor. Det andra begäret, att få tillträde till forskningens och lärdomens centra och till den andliga växelverkan, som universitetslivet, då som nu hade att erbjuda, det kunde de tillfredsställa blott på smygvägar och genom anlitan af professorers och studenters intellektuella välgörenhet. I fall de icke ville gå i landsflykt och vid utlandets högsolor förvärfva sig kunskaper och lärdomsgrader, af hvilka de icke tillätos göra något bruk vid återkomsten till fosterlandet.

De unga flickor, som dristade sig till att utan den ringaste auktorisation från öfverhetens sida tränga in i studenternas led, kunde råka ganska väl ut och få både lärare och kamrater till medbrottslingar i sina öfverträdelse af statuterna. En och annan professor i Petersburg gaf några flickor tillträde till sina föreläsningkurser, den ansedde anatomveteranen Gruber tog emot dem på sin anatomisal, och det berättas rörande drag af studenternas ridderliga kamratlighet mot sina olagliga kollegor. Ett par gånger lät regeringen förleda sig till släpphändhet, och då gällde det, karakteristiskt nog, medicinare. En fröken Sousloff, som förut arbetat på Grubers anatomisal i Petersburg och sedan aflagt en vacker läkarexamen i Zürich, fick nådigt tillstånd att aflägga examen äfven i Petersburg och blef sålunda Rysslands första kvinnliga läkare. Det betonades dock, att detta fall icke skulle få användas som prejudikat vid eventuella framtida ansökningar. Den andra, fröken Keshevaroff, blef insläppt på medicinska institutet såsom varande stipendiat från en kosackstam, som med muhamedansk exklusivitet icke tillät manliga läkare att vårda kvinnor.

1861 öppnade några radikala professorer ett s. k. fritt universitet i Petersburg, ett slags university-extension-tilltag. Detta blef en härd för de studerande kvinnorna till en liten tid. Redan nästa år stängdes den nya högskolan, och t. o. m. universitetet

blef dömdt till ett års suspension. Det heliga Rysslands faderliga regering fick ögonen öppna för att dess barn befunno sig på en farlig själfsväldets väg och ville ge dem en faderlig aga och en påminnelse om hvem som hade makten. De mest bemärkta kvinnosaksskribenterna, Tchernyshevsky och Mikhailoff, deporterades, och pressen förbjöds att vidare diskutera kvinnornas bildningssträfvanden. Ett klokt schackdrag af regeringen, ty Rysslands förnämsta skriftställare hade i tidningar och tidskrifter utfört ett betydelsefullt arbete för opinionens beredande i kulturvänlig anda medelst argumenter, som knappast lågo inom skotthåll för de pilskurar af sarkasmer och karrikatyror, hvilka deras rättrogna antagonister afskötö mot dem.

I några år såg det åtminstone på afstånd ut, som om det uppspirande ofoget skulle kunnat tigas ihjäl som en misslyckad komedi. Men det låg bara lömskt i skymundan och bidade tillfället. År 1867, då Rysslands läkare och naturforskare samlades till en kongress i Petersburg, inlämnade Madame Conrady till denna en skrifvelse rörande nödvändigheten af kvinnobildningens höjande. Den upplästes på ett offentligt sammanträde och åstadkom allmän entusiasm bland både lärda och lekmän; men kongressen kunde ej göra mera för saken, än sända skrifvelsen, försedd med dess gillande, till undervisningsministeriet. Och där fick den ligga nära två år, innan svaret kom. Under tiden inlämnades en ny skrifvelse, försedd med 400 underskrifter, till rektorn för Petersburgs universitet, professor Kessler. Detta memorial gick ut på erhållandet af tillstånd att få begagna universitetets lokaler de tider de ej voro upptagna, man gjorde icke anspråk på något slags pekuniärt understöd. Ett oändligt blygsamt dokument således. Både rektorn och en enkom tillsatt professorskomité uttalade sina sympatier för förslaget men vågade ingenting göra utan att vara bemyndigade af undervisningsministern. Emellertid tillkallades en ny komité, bestående af de förnämsta professorerna vid universitetet och medicinska institutet, för att i samråd med förslagsställarna utkasta en plan till företagets realiserande, om det finge realiseras, hvilket man på grund af ministeriets nonchalanta tystnad var oviss om. Komitéus möte med supplikanterna var rörande: moderata anspråk och ringa medel å ena sidan, nobel ridderlighet och storartad hjälpsamhet å den andra. Alla professorerna erbjödo sig att första året gratis undervisa vid den projekterade högskolan. Under väntetiden upprättades här och där privata kurser för unga flickor, som genomgått elementarläroverken och sökte vidare utbildning.

I december 1869 kom det efterlängtade, det med spänning väntade svaret från undervisningsministeriet. Var det bifall eller afslag? Det är inte godt att säga; men säkert är, att inte var det hvad man hade väntat sig. Ministeriet gaf sin sanktion åt inrättandet af »Föreläsningkurser för personer af båda könen» i historia, rysk litteratur, fysik, kemi, botanik, zoologi, geologi, anatomi och fysiologi. Kursen i hvarje ämne fick ej utsträckas längre än två år, examina och grader förekommo icke, och föreläsningarna voro underkastade en petig censur.

Man måste nöja sig med stenar, då man icke fick bröd, och det knussliga anbudet mottogs. Lokal erhöles gratis, i det den liberale krigsministern Milutin upplät medicinska institutets lärosalar och laboratorier (medicinska institutet i Petersburg är förenadt med garnisonssjukhuset och hör under krigsdepartementet). Den 20 januari 1870 var man färdig att börja. Hundratals kvinnor anmälde sig som deltagare, och deras antal växte stadigt. Fyra år senare blefvo de allena på valplatserna, då kurserna flyttades till ett elementarläroverk för flickor, där inga män fingo tillträde.

Detta torftiga surrogat för ett universitet var icke mäktigt att hejda emigrantströmmen till utlandets högskolor. I Paris, i Liège, i Heidelberg, i Bern, i Genève, i Zürich träffade man på dessa energiska bildningstörstiga ryskor, som vanligen måste sträfva sig igenom med de mest minimala existensmedel och kunde konsten att drifva ned sina fordringar på lifvets komfort till en för den kultiverade västeuropén oupphinnelig nivå. Samma aktningsfulla kamratlighet, som Petersburgs studenter visat, mötte dem hos de landsmän de råkade i utlandet. I den första berättelsen i Strindbergs »Utopier» och i en liten bok af doktor Käthe Schirmacher, benämnd »Züricher-studentinnen», får man några glimtar af den förtroliga solidariteten inom dessa ryska kolonier med deras flärdfria, studentikosa samkväm, som börja med te och cigaretter och sluta med cigaretter och te.

Men där två eller tre voro tillsammans, där var ryska regeringen benägen att vädra anarkistiska komplotter, och år 1872, då öfver 100 ryskor voro samlade ensamt i Zürich, blef den ängslig till mods, i synnerhet som det förnams rykten, att de kvinnliga studenterna stodo i förbindelse med landsflyktiga ryska socialister och revolutionärer. Så utfärdades ett edikt, att alla kvinliga studenter skulle inom ett år återvända till hemlandet. För att mildra slaget lofvade dock regeringen att tänka på organiserandet af något slags

kvinligt universitet i Ryssland. Detta löfte ansåg den sig ha uppfyllt, då år 1878 de förut omtalade föreläsningskurserna omorganiserades under namn af »Högre kurser för kvinnor». Denna inrättning var delad i tre fakulteter, en filologisk, en fysisk-matematisk och en matematisk. En egendomlighet med denna högskola var, att den icke hade några statuter, men den lefde ändå ett kraftigt lif, så länge den fick vara till.

År 1872 hade i Petersburg i sammanhang med medicinska institutet öppnats en medicinsk skola för kvinnor, under det kuriösa och ganska inadekvata namnet »skola för vetenskapligt bildade barnmorskor». Det finns kvickhufvuden och skämttidningar i Ryssland också, och mycken glädje måtte de ha haft af denna nya under krigsministeriet sorterande anstalt.

De ur denna inrättning utgångna kvinnorna fingo visserligen utöfva läkaryrket, fast under den förklädande titeln »barnmorska», men hade icke rättighet att underteckna ett recept utan måste vända sig till manliga läkare för att få sina föreskrifter sanktionerade. De användes särskildt som distriktsläkare och gjorde sig mycket värderade som sådana för sitt orädda nit och försakande ihärdighet.

Under rysk-turkiska kriget tjänstgjorde många kvinliga läkare vid armén och betedde sig där på ett sådant sätt, att de enligt myndigheternas intyg svårligen kunnat undgå Georgskorset för »tapperhet i fält», om de varit män. Opinionen till deras fördel blef efter detta så stark, att man måste låta dem erhålla doktorstiteln, hvilket skedde 1880.

Båda de kvinliga högskolorna florerade nu och understöddes af starka sympatier. 1885 kunde den filologisk-fysisk-matematiska anstalten t. o. m. skaffa sig ett eget hus för 200,000 rubler. Denna utgift visade sig emellertid vara onödig, i det regeringen med sin vanliga väl afpassade omtänksamhet befriade den unga högskolan från bekymmer för både lokal och annat. 1886 stängdes genom maktspråk från högsta ort så väl den som den medicinska institutionen.

Sedan styrelsen gifvit ett så storartadt prof på sin suveräna makt att tillintetgöra, ansåg den sig ha råd att göra en måttlig eftergift åt tidens kraf, som i alla fall icke kunde fullkomligt ignoreras, och så uppsattes 1889 statuter för ett kvinligt universitet i Petersburg. Enligt dessa lämnades icke tillträde åt mer än 400 studenter, och fastän siffran sedan genom gradvisa tillägg ökats, så att förlijdet år 695 voro inskrifna, måste dock ständigt massor af in-

trädessökande refuseras (i fjor 212). Ett sidohugg riktades åt judarna genom det stadgandet, att endast 3 procent »icke kristna» fingo insläppas. En ytterligare tunga är afgiften, som är betydligt högre än den de manliga studenterna betala.

Stängningen af det medicinska institutet var en mera ömtålig sak, och därför hade man rustat sig med en illa funnen förevändning, den nämligen, att man saknade garantier för inrättningens vidmakthållande. Det fanns 698 kvinliga läkare i verksamhet, och tillförseln af studerande visade inga tendenser att utsina.

Ett sällskap bildades för samlandet af en fond till upprätthållande af den hotade anstalten, och nästa höst skall den öppnas på nytt men endast för »kristna» studenter. Man är knappast frestad att önska det välvilliga sällskapet en snabb framgång i dess insamlingssträfvanden, ty när det nått en tillräckligt betryggande summa, kommer det att upplösas och regeringen öfvertar egenhändigt dispositionsrätten öfver medlen och styrelsen af institutet.

På denna punkt befinner sig för närvarande den sorglustiga »katt- och rätt»-lek, som utspelats i Ryssland sedan tre decennier och som ännu torde ha många attityder kvar.

Det har ofvan talats blott om Petersburgs akademiska förhållanden. I några andra universitetsstäder, Moskva, Kasan, Kieff, har ungefär samma historia ägt rum, fast i mindre skala och under mindre brännande förhållanden än i metropolen.

Klara Johanson.

Festen för Henrik Ibsen den 16 april.

Kvinnornas fest har man kallat det samkväm, hvilket Stockholms innevånare af båda könen anordnat till ära för den store norske skald, som nyligen gästade vår hufvudstad. Kvinnornas fest, emedan det var hufvudsakligen på kvinligt initiativ den kommit till stånd, och man kan tryggt säga, det var detta som gaf festen dess prägel.

Det var en glad och brokig skara som den vackra något kyliga vårkvällen samlades i Hasselbackens festvåning kring den berömde diktaren. Naturligtvis voro damerna här i majoriteten, då de vid de föregående Ibsenfesterna varit uteslutna, men äfven sågs ett stort antal af vår stads framstående män på skilda områden.

Att långt efteråt skildra stämningen under några snabbt förflyktigande festtimmar är ett lika otacksamt som lönlöst värf. Af samstämmigt vitnesbörd intygas emellertid, att festen bar en på samma gång högstämnd och angenämt glädlig prägel. Och det kunde ej vara anorlunda. En och samma känsla hade ju sammanfört och enat alla dessa människor af skilda verksamhetsfält, partier och åskådningar, beundran för den män, som skänkt sin samtid så många diktverk af ovanskligt värde. Glädjen öfver att ha blifvit satta i tillfälle att bringa honom sin hyllning, hjärtligt och oförbehållsamt, återspeglades på allas ansikten, äfven på deras, hvilka endast på ett visst afstånd fingo betrakta den märkliga mannen med det karakteristiska hufvudet och den outgrundliga blicken bakom de guldågade glasögonen.

Det var ett lyckligt grepp att vid ordnandet af aftonunderhållningen låta vårt svenskt-nationella element komma till sin rätt i det en skara ungdom af »Folkdansens vänner» uppträdde med sina karakteristiska, af hedersgästen synbarligen mycket gouterade prestationer. Sven Scholander och hans luta är äfven en företeelse, som vi svenskar gärna räkna för något oss särskildt tillhörigt, äfven illustrerades festen af ett par af den älskvärda sångarens mästerligt utförda visor. Annan vacker musik af framstående artister fyllde dessutom programmet.

Så kom supén, vid hvilken kring dr Ibsen samlades festkommitténs medlemmar. För de tal, som därunder höllos, liksom för dem som förekommo vid bålarna, ha de dagliga tidningarna utförligt redogjort. Både professor Montelius högstämnda ord, hvari skalden Ibsens betydelse för sin samtid i korta drag framhölls, och baron Bondes vackra tal för Ibsen såsom en son af vårt norska broderland hälsades med det mest odelade bifall.

Fröken Key talade i de svenska kvinnornas namn. Fulländadt i form, framsagdt med den vältalighetens glöd, som alltid kännetecknar fröken Keys offentliga uppträdande, ägde dock hennes tal i flera af sina moment en innebörd, som för visso ej kan fattas som ett uttryck för hvad vi svenska kvinnor innerst tänka, tro och hoppas.

Att talarinnan gjorde sig till en tolk för sina egna och meningsfränders — ej för det stora flertalet af de närvarandes och andra hennes landsmaninnors — åskådningssätt borde, synes det, för henne själf ej vara obekant. Protester ha ej heller uteblifvit. Men festtal få ju i allmänhet icke tillmätas alltför stor betydelse. De äro stundens barn och förflyktiga lika hastigt som den stämning af hvilken de uppbaras. Vi skola således hoppas, att trots detta enda missljud, som för många störande ingrep i feststämningen, det glada och soliga intrycket från kvinnornas Ibsenfest skall komma att kvarstå i deltagarnas minne.

Här återge vi till sist det versifierade tal, som en af deltagarinnorna föredrog till festföremålets ära.

Till

Henrik Ibsen

Vid Ljusnans väna strand och »Västernäset»,
 Där glad jag lefde mina barndomsdar,
 En tufta grönskade. Och »mänskogräset»
 Det namnet var, som denna tufta bar.
 Dess blad sågs spira uppå trädgårdslanden
 Och randades med hvitt af skaparhanden.

En dag med undran jag min moder sporde
 — En knippa »mänskogräs» jag bar i famn —
 »Ack, moder, säg mig, säg mig head som gjorde
 Att denna planta fått ett sådant namn»!
 Och kärleksfullt för mig hon gåtan tydde,
 Jag minnes än i dag hur svaret lydde:

»Med bladen leker du, mitt barn, och tänker
 Att ej från ett det andra skiljas kan,
 Men om du pröfcande ditt öga sänker,
 Du ser ej två, som likna helt hvarann.
 Af grönt och hvitt de fått gemensam blandning,
 Men heart och ett har dock sin egen randning.

Och om du blicken vänder ifrån säften,
 Din tanke höjer mot en annan bild,
 Då märker du, att bland oss människor äfven
 Hvar individ är från den andra skild;
 Hur lika än vi kunna förefalla
 Så hafva vi vår egen prägel alla.

Du ser, att gräset som du bär i handen
 En bild af människan dig så kan ge,
 Ty liksom hon så skifta äfven banden,
 Hvars randning så i mångfald kan sig te,
 Och därför ingendera kan förgätas
 När de i namnet båda sammanflätas.»

Min moders ord i dag jag ej kan glömma
 När framför **Henrik Jbsen** nu jag står.
 Och tankars bölslag genom hjärtat strömma,
 Som uti ord jag tolka ej förmår,
 Men diktaren, hoars tankar högt sig hvälfa,
 Har gett oss mod att vara helt oss själfva.

Som barnet med de gröna bladen lekte
 Och knippen utaf »mänskogräs» sig band
 Så mannen ofta tanklöst kvinnan smekte
 — Ett rö, som stöddes af hans starka hand —
 Men hammarslagen sprängde fördoms hällar,
 Och **Jbsens** stämma ljöd från Norges fjällar.

Och fram ett mäktigt panorama glider
 Af bilder, tecknade med lif och färg.
 Ett härskri ljöd till oss från hednatider,
 Gångångarn isade vårt blod, vår märg,
 Och snilletts bliätrar ljungade mot tiden,
 Men träffade i hjärtat individen.

Och blad på blad oss »Diktarkungen» räckte.
 Han gaf oss skildringar ur kvinnans lif,
 Han gåtor formade och frågor väckte
 Och ropade: »de murkna murar rif»!
 Och när han kraftig straffdom hördes slunga,
 Han ofta lade den på kvinnans tunga.

Och mannen häpnade och kvinnan tänkte:
 »Är det till **mig**, som skalden talar så»!
 Och viljekraft i hennes öga blänkte,
 Hon började sitt eget lif förstå.
 Hon kände, att hon ej var kvinna bara,
 Men först och främst hon ville **mänska** vara.

Och lifvet såg hon framställt i en spegel,
 Som visade hur viktigt hearje steg,
 Hur vindens kast är farligt för det segel,
 Hvars skot får slappas utaf handen feg.
 Hon såg, att den, som kastar djärft sin tärning
 Om rätt och orätt, står för egen gärning.

Och mången »Nora» började sig pröfva
 Och blicka in uti sitt eget jag.
 Den själ, som lät af smickrets röst sig söfva
 Vann kraft att kämpa lifvets stora slag,
 Förstod att kvinnan icke var en docka,
 Som hade **rätt** att nöjets frukter plocka.

Och bladen växte uti mästarhanden
 Och bød oss tyda mången djup symbol.
 Med **hvitt** de randades ej alltid banden,
 Men ofta med satirens fina stål.
 Om någon »typ» man ville bortförklara
 Man medgaf dock, att så det **kunde** vara.

Ja, hvarje växling i ett kvinnohjärta
 Har **Henrik Ibsens** djupa blick förstått.
 Han kärlek tolkat, tolkat fröjd och smärta
 Och skildrat lifvet, så i stort som smått.
 Han tetat mäktigt själens strängar röra
 Och tanken på de ljusa vidder föra.

Nu står han midt ibland oss, diktarkungen,
 Och Sveas döttrar hålla fest i dag.
 Af större skald än jag han blef besungen,
 Men orden bäras af mitt hjärtas slag.
 Tag, mästare, den hyllning jag dig bringar,
 Fast trastens lik den enkla sången klingar!

Hur mycket kvinnan genom dig fått röna,
 Hvad stora bilder mäjslats af din hand!
 Med tacksamhetens kransar vi dig kröna,
 Fast du med stränghet agat oss ibland,
 Men sträffa vi mot målet högst på stigen,
 Så gif oss då en kvinlig **Jerge Vigen!**

HENRIKA WIDMARK.

Litteratur.

Ebb och flod. Berättelse af *Alma Cleve*.

Scenen är normandisk, en liten by vid hafvet, enslig och af-sides, där fartyg aldrig lägga till och där lifvet flyter jämnt och stilla med knappast flera växlingar än dem tiden själf bringar. När berättelsen börjar, ha fem år förflutit, sedan ett par främlingar från norden träffade på detta lilla paradis och slog upp sitt tält där. Och ännu dröjde de kvar och tyckte, att där var dem godt att vara.

I första kapitlet, som inledes af en variation på det mycket användbara och starkt anlitade temat »solnedgång vid hafvet», möta vi de båda främlingarna vandrande utmed stranden. Vi kunna icke bättre åskådliggöra det harmoniska i situationen än genom att låna förf:s ord: »De gingo som ett par älskande. Den ena fattade då och då den andras hand, den ena stannade emellanåt och kysste den rosiga kinden (den andres nämligen), medan den andra slog armarna om den kyssande».

Det är icke hvarje dag man vare sig i litteraturen eller i verkligheten finner en mor och en fullvuxen dotter bemöta hvarandra så hjärtligt under en promenad. Så mycket gladare blir man, då man någon gång öfverraskar något dylikt.

Det samtal, som föres mellan de båda, ger oss tillfälle att blicka djupt in i den adertonåriga flickans själ. Hon hyser icke ett spår till bitterhet mot sin femåriga isolering och protesterar på det lifligaste mot moderns skygga undran om hon ej ändå längtade ut tillbaka till världen. Men hennes svärmiska kärlek till hafvet, det oändliga och längtansväckande, tyder på att Macedonien börjar bli henne för litet, att hon börjar skymta andra kungariket bortom horisonten. Hennes språk är glödande och poesimättadt, och det är nästan, som om hon talade på vers. T. ex. dessa ord, som hon yttrar, då de stå i begrepp att återvända till sin boning: »Farväl då, tjusande syn! Nu sveper du om dig aftonens dunkel, mäktiga haf!»

Det är knappast alldeles oväntadt, att en ung man dyker upp i denna idyll och ger form åt den unga flickans dittills konturlösa trånad. Kanske skulle det dock ha verkat mera burdust, om icke förf. på ett fint och fyndigt sätt hade förberedt på denna vändning genom att låta mor och dotter föra en diskussion om »kärlekens själ», under hvilken flickan öfverraskar både modern och läsaren med ett erotiskt skarpsinne, som är vida framom hennes år och erfarenhet.

De omständigheter, under hvilka den unge mannen gjorde sin första entré på scenen, voro så utsökt måleriska, som om han själf hade arrangerat dem. Se här! Hjältinnan sitter iförd pittoresk bondflicksdräkt upplagen i ett aprikosträd, sysselsatt med att plocka

ned »de praktfulla, fulländade, af solstrålar förgyllda frukterna» och hjälten smyger fram med en skis-bok i hand för att »stjåla hennes förtjusande kontur». Han är nämligen målare och svär vid Apollo.

Den gången blef det just ingenting af, icke ens presentation; men hur det nu kommer sig, känner man sig fast öfvertygad att det är mellan dessa två, som bokens kärleksdrama skall utspelas. Så går det ju också, och nu förekomma inga öfverraskningar förr än sid. 75, där konstnären friar till sin kusin, en kokett paris-flicka. Detta hade han lofvat sin far på hans dödsbädd, och han hade ovanligt fasta hedersprinciper.

Hjältinnan och hennes mor hade en tid roat sig med resor, och när de återvände till sin vrå, funno de hjälten och hans brud etablerade på hans fäderneärfda gods i skenbar smekmånadslycka. Umgänge inledes på den unga fruns initiativ, och de båda åtskilda älskande kämpa en god kamp mot sitt hjärtas känslor. En gång biktade de sig för hvarandra men under förmildrande omständigheter, ty det var natt och det var månsken och det var skog omkring dem och den unga flickan förkyldde sig på det och fick feber.

Det hjältemod de på det hela taget visat i sin komplicerade belägenhet belönade sig själf i deras goda samveten och vardt ytterligare belönadt, därigenom att frun dog mycket snart, hvilket för de två öppnade ett soligt perspektiv af legitim och välförtjänt lycka.

Någon större grad af originalitet kan man knappast tillerkänna boken in fråga; man kan snarare påstå, att den företer en rätt kännbar brist på denna egenskap. Förmågan att karakterisa hör icke heller till förf:s mera framträdande förtjänster. Figurerna tala och röra sig ungefär på samma sätt allesammans, mycket nobelt och fint, det medgifves villigt, men dock något för stereotyp. Lokalfärgen ha vi icke förutsättningar för att yttra oss om; men vi antaga, att förf. icke lagt an på att åstadkomma någon sådan.

En ton af upphöjd, svärmisk idealism genomtränger boken från början till slut, och man kan med full trygghet sätta den i den mognare ungdomens hand, viss om att inga störande och grulande intryck skola härflyta af denna läsning.

B. B.

* * *

Tantali kval af *Ida Bäckmann*.

Denna bok hör liksom den föregående till hvad vi skulle vilja kalla den respektabla genren, men är mera invecklad i sin anläggning. Äfven här dör frun, som var vida mer älskad i lifvet än saknad i döden; men denna händelse har icke den väntade påföljden, att *han* och *hon* blifva förenade. Tantalus, hvilken i den grekiska mytologien, om vi icke misstaga oss, var en herre, som led af beständig törst men aldrig kom åt något att dricka, representeras nämligen här af den unga flickan. Ätminstone tro vi, att så är förf:s

mening, ehuru äfven hjälten företer ett drag af likhet med berörda sagofigur därutinnan, att han var ohjälpligt törstig af sig. Han hade dock vanligen, i olikhet med Tantalus, tillräckliga kvantiteter konjak magasinerade i sin garderob, och ingen andehand ryckte någonsin buteljen från hans läppar (han drack nämligen ur butelj, ehuru han var häradshöfding).

Just detta hjältens spirituosabegär är det, som alstrar det tragiska i denna historia och förorsakar hans älskade de kval, af hvilka boken fått sitt namn.

En älskvärdare man än Saul Rosenfalk — detta var häradshöfdingens namn — kan knappast upptäckas. N. b. när han var nykter eller lagom berusad. Han synes oss vara den kraftigast skildrade och mest verkliga personen i boken. En sällsynt rikt utrustad natur var han med en lekande kvickhet och ett barnsligt vekt och lättroddt hjärta. Alla tyckte om honom, både män, kvinnor och barn voro mottagliga för hans tjusarmakt.

Endast hans hustru hade hjärta att vara hård mot detta stora barn. Hennes kyliga vänlighet och förödmjukande omtänksamhet under hans »sjukdoms»-perioder brakte honom till förtviflan. Detta hennes beteende förskaffade honom emellertid ett slags ursäkt, i det han resonnerade som så, att det endast var hans hustrus brist på förtroende, som hindrade honom att blifva en ny människa.

Frun är en ståtlig och intressant men ganska svärfattlig företeelse. Den ofvan omnämnda unga flickan, som spekulerade på att bli fruns efterträdare, är också svärfattlig men hvarken ståtlig eller intressant. Hon framträder först i egenskap af gymnasist och fruns hängifna beundrarinna och »Busenfreund». Blir sedan gymnastiklärarinna i den småstad, där herrskapet Rosenfalk residerar.

Det svaga intresse denna unga dam, som ändå pretenderar till en så bemärkt plats i berättelsen, möjligen lyckas inge, det splittras ytterligare genom ankomsten af en yngre syster till henne, hvilken förf. slösar mycken omsorg och kärlek på. Hon är visst sjutton år och tillbringar sitt korta lif med att bli smekt och bortskämd af alla de andra. Det är alldeles följdriktigt, att hon dör så ung, ty den sortens människor tåla icke vid att lefva här i världen. Däremot kunde förf. gärna sparat oss den sorgen att se den arme häradshöfdingen skiljas hädan på grund af »dilerium». Det var riktigt skada på karl. Han kunde bestämdt ha blifvit folk lika väl som Fritz Reuter, hvilken som bekant led af samma sjukdom och ansågs obotlig men slutligen kurerades genom sin hustrus modiga och uppoffrande kärlek.

Förf. till denna bok är en debutant och har följaktligen berättigade anspråk på öfverseende, särdeles i betraktande af den omständigheten, att konsten att skrifva böcker är ganska svår och medfödd endast hos ett fåtal människor.

B. B.

Från 1898 års riksdag.

II.

I vår senaste riksdagsrevy omnämndes i all korthet åtskilliga inför detta års riksdag framlagda motioner dels i skolfrågor, dels angående förändrade lagbestämmelser.

För de af kamrarna redan behandlade motioner, som i någon mån beröra kvinnans ställning i samhället, skola vi nu i största korthet redogöra.

I Första kammaren hade Herr *Söderberg* motionerat om rätt för *lärare och lärarinnor i geografi att resa på statens järnvägar för nedsatt afgift*. Det i Första kammaren tillsatta tillfälliga utskottet, som skulle behandla motionen, afstyrkte densamma. Sedan den afslagits i Första kammaren blef den sålunda aldrig framlagd för den Andra.

Herrar *Stormatts Olsson* och *Grundell* hade i Andra kammaren framlagt förslag rörande *ändringar i bestämmelserna för åtnjutande af anslag till kvinnlig slöjd*. Den första motionen hemställde om *anslagets åtnjutande äfven för ett mindre lärjungeantal än det nu föreskrifna*; den senare om *undervisningstidens inskränkande*. Båda motionerna afstyrktes i statsutskottet. Första kammaren antog herr Grundells förslag, då däremot båda motionerna afslogos i andra.

Kongl. Maj:ts lagförslag om *anteckning i kyrkobok af utrikes slutna äktenskap* hade af lagutskottet afstyrkts och afslogs äfven i båda kamrarna.

Lagutskottet hade däremot tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag till lag angående *rätt till erhållande af kyrklig vigsel för medlem af svenska kyrkan, som ej blifvit konfirmerad*, såvida han åtnjutit konfirmationsundervisning af prest vid svenska statskyrkan och af denna funnits beredd att få tillträde till Herrans nattvard. Båda kamrarna antogo förslaget.

Två i Andra kammaren af herrarna *T. Petterson* och *E. Hedin* väckta motioner om ändrade bestämmelser angående barn, som döpas i »okända föräldrars namn», hade öfverlämnats till Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, hvilket hemställde att riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om utredning om och på hvad sätt *sådan ändring af 1778 års lag angående barnamord och därmed sammanhängande bestämmelser må kunna företagas, att modrens namn kan*

blifva fortfarande skyddadt mot offentliggörande, men till upplysning i vissa bestämda fall antecknad. Utskottets hemställan bifölls i Andra kammaren, men Första kammaren, hvars majoritet höll på modrens fullständiga anonymitet, afslog densamma.

Kongl. Maj:ts förslag, *att hustru må i händelse af mannens frånvaro rösta i hans ställe vid prestval*, antogs af båda kamrarna.

Herr *Waldenström* i Andra kammaren återkom äfven i år med sin motion om bestämmelse därom, *att äktenskap må kunna ingås inför borgerlig myndighet, när kontrahenterna det åstunda.* Motionen, som blifvit afstyrkt af lagutskottet, försvarades med skärpa och talang af motionären, som visade, att äktenskapets afslutande är en uteslutande civil angelägenhet, och därför bör ingås inför borgerlig myndighet; han häfdade vidare, att hvarje religiös handling bör för att vara *sann* äfven vara *frivillig*. I Andra kammaren bifölls också motionen, men afslogs utan diskussion i den Första.

Herr *John Olsson* i Andra kammaren hade föreslagit *inrättandet af ett större antal postexpeditörplatser.* Motionen afstyrktes af statsutskottet och föll i båda kamrarna. I Första kammaren gaf emellertid frågan tvänne prester anledning att skarpt opponera sig mot kvinnans intrång på männens arbetsområde. Biskop *Rodhe* förklarade sig nämligen endast vilja vara med om inrättande af nya platser för *manliga* postexpeditörer och han ville varna mot de moderna idéerna om kvinnans användande till alla möjliga värf. Man borde noga se till, att icke genom kvinnans inträngande på mannens område för de unge männen den tidpunkten alltför mycket framflyttades, då han kunde bilda egen familj.

Herr *Fehrman* fann tillfället lämpligt att betona, det kvinnans konkurrens vore farlig, emedan hon nöjde sig med mindre aflöning. Men hvad hon vunne genom sitt inträngande på nya arbetsfält vore att beteckna som en Pyrrhuseger, då hon därigenom förlorade utsikten till ett eget hem och familjelif. Staten och samfundslifvet komme också att lida däraf, ty familjen vore grundvalen för staten, men kvinnans användande i det allmänna vore ett sönderrifvande af denna grundval.

Hvad de öfvertaliga kvinnor, hvilka omöjligen kunna »ha utsikt till eget hem och familjelif», skola taga sig till för att kunna lifva, därom lämnade ej herr kontraktsprosten någon upplysning.

Såsom ett kuriosum kan omnämnas, att det bland våra lagstiftare finnes en sådan »bakåtsträfvare» som Herr *Gustafsson* i Andra kammaren, hvilken anser Kongl. Maj:ts i år inlämnade för-

slag till ändringar i giftersmålsbalken alltför radikalt(!) och »ägnadt att uppväcka kif och osämja inom äktenskapet», hvarför han i en i Andra kammaren framlagd motion föreslår att *ägendoms-gemenskapen långt ifrån att inskränkas måtte utsträckas äfven till den fasta ägen- domen*. Den egendomliga motionen avslutas med anhållan »att Kongl. Maj:t täcktes till riksdagen afgifva nytt förslag till den ekonomiska *äktenskapslagstiftningen med ägendoms-gemenskap inom äktenskapet så- som grund*».

För det viktiga, om också föga tillfredsställande, förslag Kongl. Maj:t framlagt angående *ägendomsförhållandena inom äktenskapet*, hvilket i dessa dagar förevarit inom kamrarna och i sina hufvudpunkter antagits, skola vi i följande häfte utförligt redogöra.

A. S.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets samsvämskomité hade freda- gen den 22 april anordnat ett diskussionsmöte, hvarvid behandlades K. M:ts proposition till innevarande års riksdag rörande äkta makars ägen- domsförhållanden. Som ordförande fungerade riksantikvariern Hildebrand, och assessor Lindhagen inledde diskussionen med ett sakrikt och belysande föredrag.

Efter att i korthet ha redogjort för den rörelse, som under ungefär ett halft sekel pågått i vårt land för reformerandet af den gifta kvinnans rättsliga ställning, därvid berörande Föreningens för gift kvinnas ägande- rätt sträfvanden i nämnda riktning, lämnade talaren en resumé öfver den kungl. propositionens hufvudsakliga innehåll, för hvilket Dagny närmare kommer att redogöra under riksdagsmeddelandena.

Inledaren uttalade till slut som sin åsikt, att det kungl. förslaget innebär ett framsteg i frågan och bör med tacksamhet accepteras, såsom varande det mesta man under nuvarande omständigheter kunde hoppas vinna.

De talare, som under den därpå följande diskussionen yttrade sig, voro af en motsatt mening. Samtliga uttryckte sin missräkning öfver förslaget — särskildt pointerades detta af fru Ankarsvärd — och uttalade sina förhoppningar om att den yngre generationen skulle upptaga arbetet och föra det till bättre resultat. Fru Montelius framdrog gripande exempel från arbetsklassens gifta kvinnor och uppmanade till att verka med sär- skild tanke på dessa. Med anslutning härtill föreslog hr Aldén, att Fre- drika-Bremer-Förbundet skulle samla dylika fakta till belysande af det fördärliga i den gifta kvinnans omyndighetsställning och låta dessa fakta komma till allmänhetens och särskildt riksdagens kännedom. Fru Klint- berg föreslog, att man ur den fond, som Föreningen för gift kvinnas ägande-

rätt öfverlämnat åt Fredrika-Bremer-Förbundet, skulle utfästa ett pris för en skrift i ämnet.

Ordförandens fråga, om församlingen ansåg, att K. M:ts proposition borde antagas, besvarades med ja, och sedan man beslutit att remittera fru Klintbergs och hr Aldéns förslag till Fredrika-Bremer-Förbundets komité för lagfrågor, förklarades diskussionen avslutad.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets sjuk-kassa hade den 14 april årsstämma. Af styrelsens berättelse framgick, att sjukkassan vid 1897 års slut räknade 250 delägare. Under året hade i sjukhjälp till 50 delägare utdelats kr. 2,685: 75. Af kassaförvaltarens berättelse framgick, att tillgångarna utgjorde kr. 14,802: 78. Inkomsterna under året utgjorde kr. 4,170: 10 och utgifterna kr. 2,896: 24, hvadan fonderna under året ökats med kr. 1,273: 86, så att de nu uppgingo till nämnda belopp. Full decharge beviljades styrelsen.

På förslag af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse omvaldes styrelsen, som består af prof. P. G. Rosén, dr C. Nyström, fröknarna T. Geijer och A. Roos samt fördelningsläkaren N. A. Edling. Till styrelsesuppleanter omvaldes fru F. Lybeck och lifmedikus G. Westfelt samt nyvaldes fröken U. Hammarskjöld. Till revisorer omvaldes fröknarna A. Fabricius och K. Wall samt till revisorssuppleanter fröknarna A. Dahlström och M. Silow.

*

De kvinliga kontoristernas och bodbiträdenas aflönings- och arbetsförhållanden. En af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse till Lorénska stiftelsen inlämnad ansökan om penningunderstöd för verkställande af undersökning rörande ofvanstående kategori af arbeterskors ställning har af stiftelsen beviljats.

Från skilda håll.

Af Svenska akademiens anslag till vittra författare för innevarande år hafva författarinnorna Selma Lagerlöf och Mathilda Roos tilldelats 700 kr. hvardera.

*

Till Svenska Kvinnornas Nationalförbund har »Sveriges kvinliga fredsörening» anslutit sig.

*

Föredragen vid Svenska Kvinnornas Nationalförbunds konferens i Stockholm i september 1897 föreligga nu i samlad form. Samlingen innehåller följande uppsatser:

»Välgörenhetens mål och medel» af Agda Montelius; »Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling» af Gertrud Adelborg; »Mina erfarenheter om samuppföstran» af Lucina Hagman; »Kvinnoklubbens idé»

af Hanna Andersson; »En insats i kulturutvecklingen» af Elna Tenow; »Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande?» af Anna Sandström; »Sygepleje som arbejdsfelt for kvinden» af Ch. Norrie, f. Harbø; »Distriktskøterskor, en modern insats i landsbygdens sjukvård» af J. E. Bergvall samt »De kvinliga gymnasternas uppgift» af Ebba Herrman.

Dessa i ett häfte sammanförda konferensföredrag komma att utdelas bland konferensens utländska medlemmar, såväl som bland representarna för föreningar. Andra konferensdeltagare kunna erhålla häftet genom Nationalförbundets centralkomité.

*

Ett »arbeterskehem». För att i någon mån motverka det både i moraliskt och hygieniskt afseende så fördärflika »inneboendesystemet» och därjämte gifva fabriksarbeterskor tillfälle att under lediga kvällar vistas i en hemtreflig lokal, där såväl förströelse som undervisning kunde bjudas dem, vilja intresserade personer försöka bilda ett »arbeterskehem». Initiativet härtill har tagits af den lilla föreningen »S. F. A.», hvilken några år under fröken Gerda Meyersons ledning två gånger i månaden anordnat samkväm för fabriksarbeterskor på Kungsholmen. »Hemmet» skall företrädesvis vara för arbeterskor, som ej hafva föräldrahem och hvilkas otillräckliga förtjänst ej tillåter dem hyra sig egna rum. Till att börja med vill man ordna det för 12 hyresgäster, hvilka mot samma afgift — 5 å 6 kr. i månaden — som de vanligen få betala för att »bo inne» i oftast osunda och öfverbefolkade bostäder, skola få en snygg och treflig bostad, där de kunna trifvas och känna sig på egen botten. Äfven för arbeterskor, som icke bo där, bör »hemmet» om kvällarna vara tillgängligt och dess samlingsal skall äfven användas vid »S. F. A.'s» samkväm hvar annan vecka, i hvilka 30 å 40 arbeterskor bruka deltaga.

För att försöka sätta företaget i gång redan instundande oktober har en interimsstyrelse bildats af fröken Gerda Meyerson, fruarna Agnes Wicander, Cecilia Raphael, Hildegard Heijkensköld samt ingenjör Oscar Hirsch.

*

I Norges storting har förslaget om allmän rösträtt för kvinnor fallit igenom vid omröstningen torsdagen den 21 april, hvilket icke var oväntadt, alldenstund både inom höger- och vänstern kvinnornas rösträttskraf ansågs vara för litet förberedt i den allmänna opinionen. Vänstermännen Aarstad och Saakvitne uttalade emellertid en förmodan, att kvinnorna inom en snar framtid komme att uppnå sitt önskemål.

*

Lady Henry Somerset och federationsrörelsen. Lady Somerset, hvilkens namn är oupplösligt förenadt med den sistlidna februari bortgångna stora nykterhetsiffrerskan Frances Willard, har nyligen genom sitt uppträdande i federationsfrågan låtit mycket tala om sig. Ehuru hufvudsakligen verkande inom hvitabandsrörelsen och vice-president för W. C. T. U. (World's Women's Christian Temperance Union) slöt sig lady Somerset för några år sedan äfven till federationen, af hvars exekutivkomité

hon var en verksam och inflytelserik medlem. Hon ansågs också af många som mrs Butlers själfskrifna efterträderska, när denna en gång enligt naturens ordning skulle träda tillbaka. Så mycket större uppseende väckte det därför inom sedlighetsvännernas läger, när lady Somerset i ett bref till Times förliden höst förklarar sig enig med lord George Hamilton, indiska arméns öfverbefälhafvare, beträffande reglementeringens återinförande i Indien, hvilken förklaring ju innebar ett frångående af federationens själfva fundamentalprincip.

Detta lady Somersets affall framkallade ej blott sedlighetsvännernas utan äfven Hvita-bandsföreningarnas lifvigaste ogillande. W. C. T. U. räknar som bekant filialer i alla världens länder, Kristliga föreningen af unga kvinnor i Sverige utgör äfven däraf ett led. — Från många af dessa föreningar ingingo till hufvudkvarteret de allvarligaste protester mot att en person med åsikter i sedlighetsfrågan liknande lady Somersets skulle kvarstå som vice-president för världsförbundet. Dessa protester — den från den svenska K. F. U. K. är affattad i särdeles bestämda och allvarliga ordalag — samt mer än dessa påtryckningar, Frances Willards död, hvilken i så hög grad påkallade att hennes vänner enligt slöto sig tillsammans för att skydda det stora verk hon lämnat i arf efter sig, har påverkat lady Somerset och kommit henne att i ett öppet bref till lord Hamilton återkalla sina en gång uttalade satser. Denna modiga återkallelse har hälsats med stor glädje inom sedlighets- och nykterhetsvännernas läger, där lady Somerset med skäl räknas för att vara en af dessa sociala reformrörelsers eminentaste krafter.

*

Kvinnoklubbar i London. »Die Frauenbewegung» har nyligen meddelat en redogörelse för uppkomsten och utvecklingen af Londons många kvinnoklubbar samt deras olika inrättning. Den första klubben, som öppnades 1881 och uppkallades efter astronomen Mary Somerville, lämnade tillträde åt kvinnor af alla samhällsklasser, endast de hyste politiska eller sociala intressen. När sedermera en del andra inrättningar af samma slag uppstodo, ändrade den sina statuter och upptog till sina medlemmar hufvudsakligen »professional women». The Pioneer Club och the Grosvenor Crescent Club äro särdeles eleganta och kräfva höga årsafgifter. En särdeles trefflig mindre klubb är the Ladies' University Club, afsedd för damer, som varit eller äro akademiska medborgare. För kvinnliga skriftställare finnes en Writers' Club, hvars president är själfva prinsessan Christian och i hvilken bl. a. Mrs. Humphrey Ward och Madame Adam äro medlemmar. Det finnes äfven klubbar, som upptaga både herrar och damer, såsom Albemarle Club och Sesam Club.

*

I Danmark finnes för närvarande 14 praktiserande kvinnliga läkare, de flästa i Köpenhamn. Den första af dessa, dr Nielsine Mathilde Nielsen, tog examen 1885, och tre utaf dem, doktorerna From, Jørgensen och Slamberg, ha afslutat sina studier i år.

C. E. LAGERSTRÖM

Sybehörs- & Modeaffär

29 Drottninggatan 29
18 Humlegårdsgatan 18
18 Götgatan 18

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

GULDMEDALJ

Stockholm 1897.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER *Stockholm*

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Aktiebolaget Stockholms Parasitida,

Desinfektions- och Mattrengöringsanstalt,

Rikstelefon 36 72. Vallhallavägen 101. Allm. Tel. 87 99.

Renar fjäder och reder tagel medelst nykonstruerade maskiner.

Åtager sig *rengöring, förvaring och konservering* af mattor, gardiner, pelsverk m. m. *Utrotande* af alla slags parasiter från möbler, bohag och kläder äfvensom från boningsrum och fartyg m. m., *allt till priser, som för våra full garanti lemnande metoder äro särdeles moderata.*

Desinfektion efter smittosamma sjukdomar i rum.

OBS.! Effekter afhentas och återsändas *utan särskild afgift* inom Stockholm.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar kl. 1/2 11–11 f. m.

AF sammalt ylle (stök-, kläde- och klädnings-) väfves vackra **Gungstols-långder**, 2 mtr långa, 0,70 mtr breda från 7 kronor. Gods afhämtas tacksammt afgiftsritt.

Hildur Anderssons Ullspinneri- O. Skrädderi-Aktiebolag
 Riks 1 63.
 Oxtorgsgatan 16.
 Allm. T. 76 53.
 Filial: 1 Hornsgatan 1, 1 tr. Allm. 304 35.

Dagny utkommer från och med 1898 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång är endast höjdt med 1 kr. och är således:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska Vademecum
 för **munnens, tändernas och hudens vård** m. m.

OBS.! Intyg från nedanstående medicinska auktoriteter åtfölja hvarje flaska:

Professorn i hygien vid K. Karol. Institutet Hr E. Almquist, Professorn vid Upsala Universitet Hr Olof Hammarsten, Docenten i farmakodynamik vid Upsala Universitet Hr M. Elfstrand.

Vademecum öfverträffar i bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga hvarje annat i handeln förekommande oskadligt toalettmedel.

En flaska **Vademecum** innehåller minst lika stor bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga som 30 vanliga 1/2-literflaskor bästa Aseptin. Se vidare den åtföljande beskrifningen.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För hjälpsökande kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.